فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، سال ۲۹، شماره چهارم، زمستان ۱۳۹۳، شماره پیاپی ۱۱۵

احمد تقدیسی، استادیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه اصفهان
مسعود تقوایی، استاد گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه اصفهان
سیامک پیری، دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه اصفهان

A. Taghdisi, Ph.D
M. Taghvayi, Ph.D
S. Piri

E-mail: a .taghdisi@geo.ui.ac.ir

شماره مقاله: ۹۹۳ **صص: ۲۱۴-۱۹۷**
وصول: ۹۲/۱۱/۱۵ **پذیرش: ۹۳/۶/۲**

ارزیابی و سطح‌بندی دهستان‌های شهرستان دالاهو بر اساس توان منابع گردشگری در جذب گردشگر

چکیده

توسعه فعالیت توریستی با انگیزه گردشگری غالباً منوط به جاذبه‌های متنوع طبیعی، فرهنگی و تاریخی است. کشورهای پیشتاز در بخش گردشگری یا به لحاظ چشم اندازهای طبیعی، مانند: دریاچه‌ها، سواحل آفتابی و کوهستان‌های پربرف، به لحاظ قدمت تاریخی خود و یا به لحاظ عناصر دیگر و ایجاد برخی جاذبه‌های مصنوعی و همچنین، ایجاد ساختاری سازمانی و فراهم آوردن بستر سرمایه‌گذاری‌های گسترده توانسته‌اند به تقاضای وسیعی از نیازهای گردشگران پاسخ داده، از تأثیرات و دستاوردهای آن نیز به همان اندازه بهره‌مند شوند. پژوهش حاضر با هدف ارزیابی و سطح‌بندی توان منابع گردشگری و عوامل مؤثر در جذب گردشگر در دهستان‌های شهرستان دالاهو در استان کرمانشاه انجام شده است. با شناخت توانمندی‌ها و جاذبه‌های متعدد طبیعی و محیطی منطقه برنامه‌ریزی صحیح در زمینه توسعه پایدار گردشگری در منطقه امری ضروری است. با توجّه به مؤلفه‌های مورد بررسی، رویکرد حاکم بر این پژوهش توصیفی- تحلیلی، پیمایشی و از نوع کاربردی- توسعه‌ای است. محققان با به کار بردن روش تاپسیس، یکی از مدل‌های تصمیم‌گیری چندشاخصه(MADM) به بررسی نحوه توزیع فضایی جاذبه‌ها و سطح‌بندی دهستان‌های شهرستان در جذب گردشگری پرداخته است. نتایج پژوهش بر اساس ارزیابی عوامل مؤثر و توان منابع گردشگری دهستان‌ها نشان از آن دارد که دهستان بان زرده در منطقه ریجاب، بالاترین شاخص ایده‌آل برابر با +cli ۰/۷۱ را در جذب گردشگر در میان دیگر دهستان‌ها داشته است.

واژه‌های کلیدی: گردشگری، جاذبه‌ها، مدل تاپسیس، شهرستان دالاهو

مقدمه

گام اساسی در زمینه تدوین برنامه‌های کارآمد و منطبق بر واقعیت‌ها و دستیابی به هدف برتر و عدالت اجتماعی، شناخت وآگاهی لازم و کافی از توان‌ها و امکانات هر منطقه جغرافیایی است. برهمین اساس، قبل از تدوین راهکارهای فرایند توسعه، شناخت وضع موجود به عنوان نخستین گام در برنامه‌ریزی توسعه ضرورتی اجتناب ناپذیر است. تقاضا و تمایل برای گردشگری با انگیزه‌های مختلف به منظور تفرج، زیارت و تجارت در تمام جهان با سرعتی باور نکردنی در

[Downloaded from georesearch.ir on 2026-10-11]

حال افزایش است. تحلیل رفتارهای انسان‌ها در قرن جدید نشان می‌دهد که سفر؛ یعنی دوری از مأمن معمول و گریز از قید و بندهای زندگی روزمره، ملاقات با دیگر فرهنگ‌ها و درک ناشناخته‌ها، پرطرفدارترین راه گذران اوقات فراغت بوده و گردشگری به یک واقعیت مهم اجتماعی و فعالیت عظیم اقتصادی تبدیل شده است. این صنعت، علاوه بر برخورداری از امکانات درآمدزایی، اشتغالزاست و اشاعهٔ فرهنگ و حفظ و احیای آن را نیز به دنبال خواهد داشت(هولجوا[1]، ۲۰۰۳: ۱۳۲). گردشگری در یک کلیت دربرگیرنده جریانی از سرمایه، انسان، فرهنگ وکنش متقابل میان آنهاست که در فضاهای جغرافیایی آثار مختلفی بر جای می نهد(بریدنهان[2]،۲۰۰۴:۷). ازاین جهت و به منظور تنظیم برنامه‌های متناسب با شرایط و امکانات مناطق گردشگری با هدف کاهش نابرابری‌های منطقه‌ای، شناخت و درک تفاوت‌های موجود میان مناطق و نواحی مختلف امری ضروری است. در غیر این صورت، هر اقدامی که در زمینه برنامه ریزی و توسعه اقتصادی- اجتماعی تدوین گردد، با شکست مواجه شده و هدررفت منابع را به دنبال خواهد داشت. با این حال امروزه، در بین کشورها نیاز به تحلیل مسایل مربوط به فعالیت گردشگری از طریق به‌کارگیری روش های دقیق کمّی کاربردی و منطقی، برای مدیریت بهینه نواحی و مکان‌های گردشگری بیش از پیش احساس شده است(پرتو[3]، ۲۰۰۱: ۳۲۱)؛ به عبارت دیگر، تصمیمات مدیران نواحی تفرجگاهی غالباً بر پایه نتایج حاصل از روش های کمّی صورت می گیرد. از این رو، انتخاب یک روش کمّی مناسب و منطبق بر واقعیت به منظور دستیابی به تحلیلی درست، از اهمیت بسیار بالای برخوردار است(باکس.جی[4] و همکاران،۱۹۸۲: ۴۹۴). از جمله روش‌های مطرح شده که می‌تواند پارامتری برای سطح‌بندی و ارزیابی توان منابع گردشگری استفاده شود، روش به‌کارگیری روش‌های متعارف تصمیم‌گیری‌های چندمعیاره با بهره‌گیری از روش تاپسیس[5] است.گردشگری اغلب به عنوان منبع اصلی برای رشد اقتصادی به شمار می‌آید و دولت‌ها همواره می‌کوشند در زیرساخت‌های مرتبط با گردشگری سرمایه‌گذاری کنند. گردشگری همچنین به عنوان مکانیسمی برای افزایش درآمد و اشتغال در هر دو بخش رسمی و غیررسمی به شمار می‌آید(لنزا[6]، ۲۰۰۵: ۸۷). کشور ایران جزو ده کشور اول جهان از لحاظ جاذبه‌های گردشگری، پنج کشور اول جهان از نظر تنوع گردشگری، سه کشور اول جهان از نظر تنوع صنایع دستی و دوّمین کشور جهان از لحاظ تنوع اقلیمی است که این موضوع بیانگر کم نظیر بودن قابلیّت‌ها و پتانسیل‌های گردشگری کشور است. غنای جاذبه‌های گردشگری در کشور موجب گردیده، ایران را جهانی در یک مرز بنامند(مهدوی و همکاران، ۱۳۸۷: ۴۰). گردشگری برای ایران که وابستگی شدیدی به درآمدهای نفتی دارد، می‌تواند به عنوان راهی برای رهایی از وابستگی به درآمدهای نفتی و خروج از اقتصاد تک‌محصولی باشد؛ ولی متأسفانه با وجود رونق بخش گردشگری کشور در سال‌های اخیر، هنوز جایگاه شایسته خود را در فعالیت‌های بین‌المللی گردشگری در سطح دنیا پیدا نکرده و در حاشیه بازارهای بین‌المللی قرار گرفته است. چنین مشکلی نه تنها در سطح ملی، بلکه در سطح مناطق و نواحی نیز به چشم می‌خورد؛ تا جایی که شناسایی و رفع آنها توجه بیشتری را می‌طلبد. از طرفی، برای انجام برنامه‌های مختلف اقتصادی- اجتماعی، تدوین راهکارهای توسعه گردشگری،

1-Holjeva
2-Briedenhann
3 -Prato
4 -Backus, G.J
5-TOPSIS
6 -Lanza

[Downloaded from georesearch.ir on 2026-10-11]

موفقیت در برنامه‌ریزی و طرح‌های اجرایی، بررسی و شناخت توان‌های محیطی در جذب گردشگر، کمبودها و تعیین سطح توسعه‌یافتگی نواحی و سکونتگاه‌ها بر اساس یک سری از شاخص‌های برتر، ضرورتی اجتناب ناپذیر است. در واقع، شناخت توان‌ها و امکانات موجود در هر منطقه در جذب گردشگر، به برنامه‌ریز، این امکان را می‌دهد تا بر اساس نیازها و شرایط خاص منطقه، جهت و راهکارهای توسعه منطقه را مشخص نماید و برنامه‌ای هماهنگ و متناسب با شرایط منطقه ارایه دهد. شهرستان دالاهو نمونه‌ای از مناطق پرتوان کشور در زمینه گردشگری است که دارای توانمندی‌ها و قابلیت‌های گردشگری فراوانی است. موقعیت ممتاز شهرستان در استان و قرارگرفتن در مسیر راه ارتباطی کربلا و همچنین، به دلیل دارا بودن جاذبه‌های تاریخی، باستانی، فرهنگی، مذهبی، چشم‌اندازها، جاذبه‌های طبیعی و قابلیت‌های متفاوتی که در جذب گردشگر دارد، انواع و اشکال متنوعی از گردشگری را به نمایش می‌گذارد. این در حالی است که با وجود جاذبه‌های متنوع گردشگری در سطح شهرستان، هنوز به طور بهینه از طبیعت بکر و استعدادهای بی‌نظیر آن بهره گرفته نشده است. با عنایت به موارد فوق و منافع کلانی که این صنعت در بخش‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، محیطی و... برای منطقه به دنبال دارد، لزوم توجه بیشتر به آن مشخص و انجام چنین پژوهشی، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. در این راستا، پژوهش حاضر با توجه به چنین کمبودی درصدد است با شناسایی قابلیت‌های گردشگری شهرستان و با بهره‌گیری از مدل تاپسیس، به تحلیل فضایی و سطح‌بندی دهستان‌های آن به لحاظ توان‌ها و جاذبه‌های گردشگری مبادرت ورزد.

اهمیت پژوهش

مهمترین دلایلی که اهمیت موضوع این پژوهش را نشان می‌دهد، عبارتند از:

- معرفی جاذبه‌ها و ارزیابی کلی از پتانسیل‌ها و امکانات گردشگری منطقه؛
- ارزیابی و بررسی توان منابع دهستان‌های شهرستان در جذب گردشگر؛
- کمک به رشد و توسعه منطقه به‌واسطه شناسایی توانمندی‌ها و جاذبه‌ها که می‌تواند به جذب بیشتر توریست و درآمد منجر شود. در رابطه با گردشگری مطالعات زیادی انجام یافته است؛ اما پیرامون تحلیل فضایی و سطح‌بندی جاذبه‌های گردشگری در کشور مطالعات چندانی صورت نگرفته و به خصوص در سطح دهستان تاکنون در این زمینه مطالعه نشده است. پژوهش حاضر از این حیث به عنوان اولین تحقیق در این سطح به شمار می‌آید. از مهم‌ترین پژوهش‌های خارجی و داخلی مطالعه شده در زمینه گردشگری می‌توان به موارد زیر اشاره نمود: ولی زاده،(۱۳۸۵) با انجام تحقیق درباره «چالش های فراروی صنعت توریسم در شهر تبریز» ابتدا به بررسی پتاسیل‌ها و قابلیت‌های گردشگری این شهر پرداخته، سپس به موانع و مشکلات موجود در توسعه صنعت گردشگری در این شهر اشاره کرده و در پایان هم برای گسترش توریسم شهری، بر همکاری سازمان‌های مرتبط با این صنعت تأکید کرده است. مدهوشی و ناصرپور،(۱۳۸۷) در پژوهشی نشان دادند که بین تعداد مراکز تصمیم‌گیری و توسعه نیافتگی صنعت گردشگری، ضعف بازاریابی و توسعه نیافتگی، ضعف امکانات زیربنایی و خدمات گردشگری و توسعه نیافتگی، و سرانجام فقدان

[Downloaded from georesearch.ir on 2026-10-11]

فرهنگ پذیرش گردشگر و توسعه نیافتگی صنعت گردشگری ارتباط مستقیم و معناداری وجود دارد. ویلا[7](۲۰۱۰) در پژوهشی با عنوان «ایجاد و استفاده از مزیت‌های برنامه‌ریزی توریسم در اسپانیا»، مدیریت توریسم پایدار و برنامه‌ریزی راهبردی و بلندمدت را برای توریسم به منزله امتیاز به حساب آورده‌است و اثرهای آن را بر جامعه میزبان مهم تلقی کرده و بر توسعه پایدار گردشگری تأکیدکرده‌است. فضیله خانی(۱۳۸۹) در تحقیقی با به‌کارگیری مدل ریاضی در سنجش میزان موفقیت گردشگری در مناطق شهر بوشهر پرداخته است. نتایج پژوهش نشان داده‌است که به ترتیب چشم انداز طبیعی، چشم انداز فرهنگی، جنگ و درگیری، شبکه ارتباطی و تبلیغات و بازاریابی بیشترین تأثیر را در جذب گردشگر در منطقه داشته است. زنگی آبادی(۱۳۸۹) در مقاله‌ای با عنوان «تحلیلی بر وضعیت امکانات و تسهیلات گردشگری استان کردستان » نشان می دهد مکان‌های گردشگری استان در اغلب زمینه ها فاقد امکانات و تسهیلات لازم برای جذب گردشگران است. برنامه‌ریزی اصولی و به‌ویژه تهیه و اجرای طرح جامع گردشگری در سطح استان، نه تنها می تواند امکان جذب گردشگر بیشتر را فراهم آورد، بلکه می تواند آثار زیانبار گردشگری برمحیط زیست و فرهنگ جامعه را نیز کاهش دهد.

داده ها و روش پژوهش

با توجه به مؤلفه‌های مورد بررسی، رویکرد حاکم براین پژوهش، توصیفی- تحلیلی- پیمایشی است. جامعه آماری متشکل از پنج دهستان شهرستان دالاهوست و شاخص مورد بررسی دوازده شاخص انتخابی برای بررسی توان منابع گردشگری است. محققان پژوهش با ارزیابی توان محیطی به بررسی نحوه توزیع فضایی‌جاذبه‌ها، خدمات و امکانات، در جذب گردشگر در شهرستان از یافته های اسنادی و کارشناسی و همچنین، تهیه، تنظیم و تکمیل پرسشنامه ها به روش تصادفی ساده از گردشگران در مناطق مختلف شهرستان و افراد مسؤول و صاحبنظر پرداخته‌اند. حجم نمونه با توجه به رعایت حداقل نمونه در تحقیق توصیفی زمینه‌یاب پیمایشی تعداد ۱۸۰ پرسشنامه از گردشگران و تعداد ۵۰ پرسشنامه، از مسؤولان مرتبط با زمینه پژوهش که نقش مستقیم و غیرمستقیم در زمینه گردشگری درسطح شهرستان دارند، تعیین شده است. روش مورد استفاده برای تحلیل داده ها، تکنیک تاپسیس است که یکی از پرکاربردترین فنون آنالیز عددی برای تجزیه و تحلیل و رتبه‌بندی گزینه‌هاست. در این تکنیک، یک گزینه فرضی به عنوان گزینه ایده‌آل مثبت و یک گزینه فرضی دیگر به عنوان گزینه ایده‌آل منفی، در نظر گرفته می‌شود و سپس فواصل تمامی گزینه‌ها از این دوگزینه محاسبه می گردد. استفاده از متدولوژی و روش تاپسیس این امکان را به مدیران و برنامه‌ریزان می دهد که نتیجه تصمیم‌گیری آنها علمی‌تر شده، فرایند تصمیم‌گیری آنها در بستری از داده‌ها و خروجی‌های منطقی قرار گیرد .

محدوده مورد مطالعه

شهرستان دالاهو درمیانه ضلع غربی کشور، بین مدار جغرافیایی ۳۴ درجه و ۴۰ دقیقه تا ۷ درجه و ۳۴ دقیقه عرض شمالی از خط استوا و ۴۶ درجه و ۳۱ دقیقه تا ۴۵ درجه و ۳۸ دقیقه طول شرقی از نصف‌النهار گرینویچ قرارگرفته و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۵۰۰ متر است. گستردگی این شهرستان در طول و عرض تقریبا مساوی بوده و اختلاف عرض

7 - Vila & Others

[Downloaded from georesearch.ir on 2026-10-11]

جغرافیایی از نظر تأثیر در میزان تابش خورشید در شمال و جنوب آن چندان محسوس نیست. مساحت این شهرستان ۱۸۹۲ کیلومتر مربع است که ۱۲/۹ درصد از کل مساحت استان را شامل می‌شود. مهمترین ارتفاعات منطقه و شهرستان، کوه‌های دالاهوست که آب و هوای معتدل و سرد کوهستانی را برای این منطقه به ارمغان آورده است. شهرستان دالاهو در مرکز استان کرمانشاه قرار گرفته است. از سمت شمال به شهرستان ثلاث باباجانی، از سمت غرب به شهرستان سرپل ذهاب و از سمت جنوب به شهرستان گیلان‌غرب و از شرق به شهرستان‌های اسلام‌آباد و کرمانشاه محدود است. مرکز این شهرستان شهر کرند در پای کوه نسار در میان یکی از تنگه‌های این رشته‌کوه بنا گردیده و به وسیله دیواره کوهستان از دشت بیونیج جدا شده است. این شهرستان به علت واقع شدن بر سر گردنه گرا(پاتاق) در گذشته اهمیت شایان داشته است.

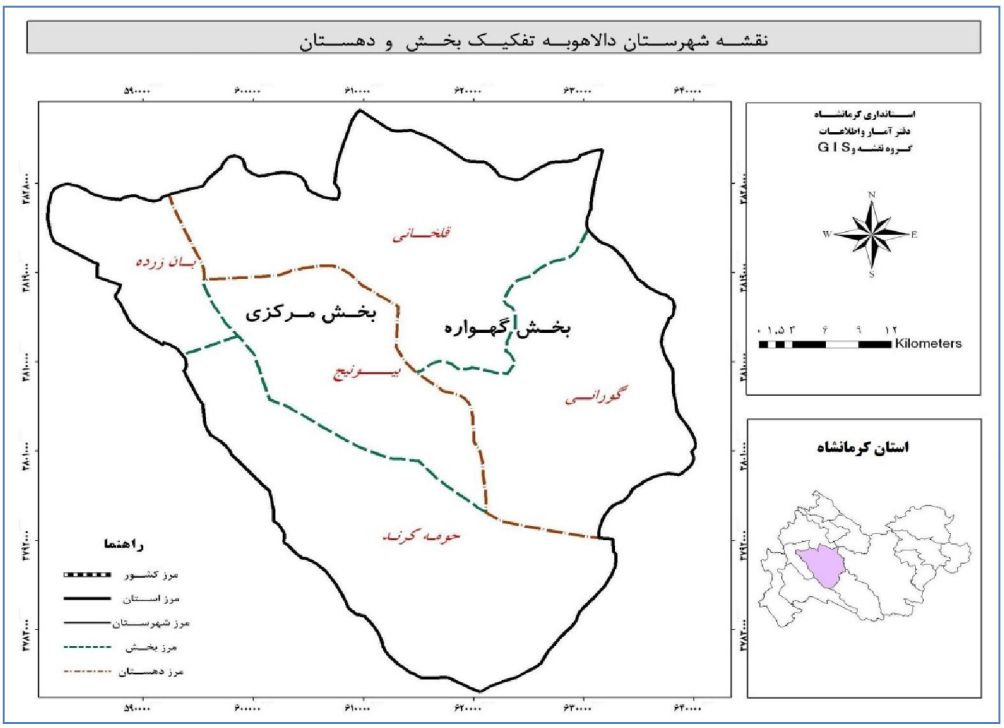

شکل ۱) نقشه موقعیت جغرافیایی شهرستان دالاهو در استان کرمانشاه

جاذبه‌های گردشگری

جاذبه عبارت است از وجود استعداد و ظرفیت مذهبی، تاریخی، فرهنگی، طبیعی، بازاری که برای گردشگر ایجاد انگیزه سفر نماید. جاذبه های گردشگری در بعضی موارد به صورت انفرادی بسیار قوی هستند و یک مورد آنها به تنهایی ممکن است انگیزه لازم را برای سفر به وجود آورد؛ اما همواره وجود چندین جاذبه ارزشمند در کنار یکدیگر و یا قرارگرفتن آنها در یک مسیر گردشگری می‌تواند انگیزه سفر را تقویت نماید. به موازات جاذبه‌های موجود، بسیاری از تسهیلات و عناصر مکمل وجود دارند که در انتخاب مقصد گردشگری مؤثرند. اماکن اقامتی، هتل، رستوران، جاده دسترسی و خدمات بین راهی همه به نوعی بر موفقیت یک منطقه در جذب گردشگران مؤثرند. در سال‌های اخیر،

[Downloaded from georesearch.ir on 2026-10-11]

جاذبه های گردشگری توجه فراوانی را از جوامع حرفه‌ای و علمی به سوی خود جلب کرده است. اخیراً آبلسن[8] و مهمتکلو[9] تحقیقی را به صورت پیمایشی درباره جاذبه‌های گردشگری آغاز کرده و راه‌های مختلف را برای طبقه‌بندی جاذبه‌ها توصیف کرده‌اند. در هر سرزمین و هر فرهنگی، جلوه ها و عناصر منحصر به فردی به چشم می‌خورد که برای مردم سرزمین‌ها و فرهنگ‌های دیگر تازگی دارد. به طور کلی، جاذبه‌ها به دو دسته تقسیم شده اند: الف- جاذبه‌های اولیه، که بر پایه طبیعت ذاتی جاذبه‌هاست و به وسیله بخش‌های عمومی و خصوصی مدیریت شده‌اند؛ ب- جاذبه‌های ثانویه، که در واقع دخالت انسان در آن دیده می‌شود و به علت تنوع میان فرهنگ‌های انسانی از گوناگونی بیشتری نیز برخوردارند(بتی[10]، ۲۰۰۸: ۵۹۵). جاذبه‌ها دو کارکرد مهم بر عهده دارند:

۱- برای مسافران نقش انگیزشی ایفا می‌کنند؛ به گونه‌ای که افراد در محل سکونت خود در صورت وجود اطلاعاتی مبسوط و جامع در رابطه با جاذبه‌های یک مقصد تصمیم به سفر و بازدید از مقصد می‌گیرند. در سفرهای تجاری کمّیت و کیفیت مراکز خرید، مؤسسات عقد قراردادهای تجاری یا مؤسسات و نهادهای صنعتی درمقصد، نیروی محرک سفرند(کاظمی،۱۳۸۶: ۵۶).

۲- جاذبه‌ها باعث ایجاد رضایت خاطر بازدیدکنندگان می‌گردد و درواقع پاداش سفرآنها تلقی می‌شود.

در این قسمت به معرفی مختصری از دوازده شاخص(جاذبه ها و تسهیلات) انتخاب شده بر پایه توان منابع گردشگری که بیشترین نقش و اهمیت را در جذب گردشگر در دهستان‌های شهرستان دالاهو دارند(نه بر پایه تقسیم بندی انواع گردشگر) پرداخته می‌شود.

جاذبه‌های طبیعی(طبیعت‌گردی)

در بحث گردشگری، جاذبه‌های طبیعی از اهمیت فراوانی برخوردارند؛ زیرا یکی از مهمترین انگیزه‌های سفر برای انسان تغییر آب و هوا و استفاده از مناظر طبیعی برای رفع خستگی ناشی از کار و رهایی از مشکلات زندگی شهری است(زاهدی، ۲۷:۱۳۸۵). این نوع توریسم با محیط‌های طبیعی و بکر و دست نخورده و همچنین، نواحی حفاظت شده مرتبط می‌شود. این نوع گردشگری عمدتاً در تعامل با جاذبه‌های اکولوژیک قرار دارد. مسافرت به قصد بازدید از منظره‌های طبیعی باعث شده است که مسافران خواستار نقاط دست نخورده و محیط های کاملاً طبیعی و بکر شوند. منطقه مورد مطالعه نیز از لحاظ جاذبه‌های طبیعی، چون: جنگل و پوشش گیاهی، کوه‌ها، دره‌ها، رودخانه‌های خروشان(زمکان و شالان) و حیات‌وحش یکی از بکرترین نقاط طبیعی زاگرس مرکزی است.

جاذبه‌های تاریخی

این جاذبه ها شامل: یادمان های ملی، تاریخی و باستانی هر سرزمین و تمدن است. فرهنگ ایرانی به علت قدمت بسیار زیاد خود موارد بسیاری از این گونه ها را داراست. انواع معابد زردتشتی، مساجد اسلامی، کاخ ها وساختمان‌های تاریخی، آرامگاه ها و مقبره ها، تپه ها و سایت های باستانی از این جمله هستند. جذابیت این نوع از منابع گردشگری، به

1- Abelsen
2- Mehmetoglu
10 - Botti

[Downloaded from georesearch.ir on 2026-10-11]

علت قدمت تاریخی یا ارزش مذهبی و ملی آن است؛ به طوری که گاهی معرف یک ملت، یک قوم یا یک تمدن هستند. برای مثال، در شهرستان دالاهو می‌توان به قلعه یزدگرد سوم،کمینگاه باستانی شهربانو و قلعه سرخه دیزه(دوره ساسانی)، طاق گرا(دوره اشکانیان) و... به عنوان آثار باستانی در جذب گردشگر اشاره کرد.

جاذبه‌های روستایی(گردشگری روستایی[11])

گردشگری روستایی یکی از انواع مختلف گردشگری است و شامل فعالیت‌ها و گونه‌های مختلف گردشگری در محیط‌های روستایی و پیرامون آنها می‌شود و نیز دربردارندهٔ ارزش ها و آثار متفاوتی برای محیط زیست روستا اعم از طبیعی و انسانی است(سوتریادس[12]، ۲۰۰۲: ۶۱۷). همچنین، گردشگری روستایی را می‌توان نوعی مسافرت دور از خانه به مکان هایی خارج از شهرک‌های اصلی و کنار ساحلی تعریف کرد(اگلند رسارچ[13]، ۲۰۰۵: ۱). برخی نیز گردشگری روستایی را نوعی فعالیت در مناطق تفریحی- تجاری در روستا می‌دانند که خدماتی را برای گردشگران عرضه می‌کند. در یک مفهوم کلی، می‌توان گردشگری روستایی را فعالیت گردشگری در محیط روستا دانست؛ یا در یک حوزهٔ کاربردی وسیع‌تر، آن را «فعالیت گردشگری در حوزهٔ غیرشهری تلقی کرد که فعالیت‌های انسانی درآن(اقتصاد وابسته به زمین)غالباً در بخش کشاورزی است»(اپریمن، ۱۹۹۶: ۸۸). از مهمترین فعالیت‌های تابع گردشگری روستایی در شهرستان دالاهو تولید صنایع دستی است. در این خصوص می توان به ساخت تنبور و چاقو این شهرستان اشاره کرد که در تمامی استان و حتی فراتر از آن زبانزد خاص و عام است؛ به‌طوری که بسیاری از مسافران برای خرید این گونه صنایع دستی گام به این شهرستان می گذارند.

جاذبه‌های فرهنگی و آموزشی(کاوشگر)

این نوع گردشگری برای آشنایی با مواریث فرهنگی و هنری، آداب و رسوم مردم شهرستان، با هدف‌های آموزشی، تحقیقاتی و پژوهشی صورت می‌گیرد. غنای فرهنگی این دیار در زمینه هنر و موسیقی و ساز تنبور، نشان‌دهنده تمدنی اصیل است. فرهنگ وآیین مردم می تواند مکمل جذب گردشگران برای دیدار از این منطقه بسیار مؤثر باشد.

جاذبه‌های عشایری(گردشگری عشایری)

در عصر پسامدرنیسم، گردشگران ماجراجو و جستجوگر و برخوردار از حسّ دلتنگی تاریخی و باستانی، رو به گروه‌های ایلی و عشایر آوردند و بدین ترتیب، یکی دیگر از گونه‌های گردشگری عصر پسامدرنیسم شکل گرفته است. مناطق عشایر به عنوان میراثی مطرح است که نقش اصالت تاریخ بیشتر بر تارک آن می درخشد. میراث فرهنگی در این میان بیان کننده وضعیت تاریخی، تمدن و فرهنگ مناطق عشایر است که در طی سالیان متمادی شکل گرفته است. آثار مادی و معنوی به جا مانده از پیشینیان ماحصل تلاش‌های مستمر، فنون، مهارت ها، ابتکارات، خلّاقیت‌ها و برخوردهای اجتماعی- فرهنگی آنان بوده که از شرایط طبیعی حاکم در محل سکونتشان تأثیر پذیرفته است.

11-Rural tourism
12 -Soteriades
13 - England Research

[Downloaded from georesearch.ir on 2026-10-11]

جاذبه‌های ژئوتوریسم

ژئوتوریسم یا توریسم جغرافیایی، یکی از رشته‌های تخصصی اکوتوریسم است که به معرفی پدیده‌های زمین‌شناسی به گردشگران با حفظ هویت مکانی آنها می‌پردازد. مخاطبان ژئوتوریسم نه تنها متخصصان و کارشناسان زمین شناسی، بلکه گردشگران عادی و علاقه‌مندان طبیعت هستند. در جریان فعالیت‌های ژئوتوریسمی، بازدیدکنندگان ضمن بازدید از پدیده‌های زیبا و ویژه زمین‌شناسی، با مبانی پیدایش آنها آشنا شده، اهمیت وجودی آنها را درمی‌یابند. حفظ محیط زیست و چشم‌اندازهای آن، عدم تغییر و خودداری از دخالت انسان در برهم‌زدن چهره زمین، از اهداف اصلی ژئوتوریسم است (www.parsgeotourism.com). از مهمترین منابع و پدیده‌های ژئوتوریسم در شهرستان دالاهو می‌توان به: غارها، دره‌ها، شکستگی‌ها، آبشارها، چشمه‌ها، رودخانه‌ها، ناودیس‌ها و طاقدیس‌ها جهت چین‌خوردگی‌ها، رسوبات دوره‌های مختلف زمین‌شناسی، استلاگتیت‌ها و استلاگمیت‌های درون غارها و حفره‌ها، ایوان‌ها و تخته سنگ‌ها و قطعه سنگ‌های بزرگ تعادلی و اشکال و احجام متعدد اشاره کرد که می‌تواند به عنوان پدیده‌های ژئوتوریسم منطقه، برای بازدید گردشگران مؤثر واقع شود.

جاذبه‌های مذهبی

بدون تردید، یکی از مهمترین و کهن‌ترین عوامل و انگیزه های مسافرت انسان، باورهای مذهبی و احساسات دینی بوده است(جمشیدی،۱۳۸۱: ۳۱). توریسم مذهبی با خصوصیات و شاخصه‌های مهم خود، یکی از مهمترین شاخه های توریسم به حساب آمده، و می توان با برنامه‌ریزی و ایجاد زیرساخت ها از آن بهره کافی را برد. حرکت در جهت جذب جهانگرد مذهبی، نخست نیازمند درک مفاهیم و اصول مذاهب و احترام به آنها و سپس تلاش در جهت تسهیل ارائه خدمات به زائران این اماکن مقدسه است. این امر هم از نظر جنبه های اقتصادی جذب جهانگرد و هم از لحاظ اثرهای تبلیغی و بازتاب گسترده می‌تواند نتایج بسیار مثبتی برای منطقه میزبان دربرداشته باشد(مؤمنی، ۱۹:۱۳۷۸). جاذبه‌های مذهبی، از جمله: زیارتگاه‌ها و اماکن مقدس، هر ساله تعداد زیادی از جهانگردان را به دالاهو می‌کشاند. در شهرستان دالاهو، علاوه بر زیارتگاه‌های اسلامی، تعدادی هم زیارتگاه و اماکن مذهبی متعلق به اقلیت‌های مذهبی وجود دارد که یکی از مهمترین عوامل و انگیزه‌های مسافرت گردشگری به این منطقه است.

جاذبه‌های کشاورزی(گردشگری کشاورزی)

گردشگری کشاورزی، به مجموعه فعالیت‌هایی گفته می‌شود که طی آن گردشگران به مزارع، کشتزارها و باغستان‌های کشاورزی و یا مناطق روستایی می روند و در فرایند کاشت، داشت و برداشت محصولات کشاورزی در مزارع و کشتزارها مشارکت می‌نمایند. این فعالیت‌ها ممکن است به قصد کسب تجربه و آموزش فعالیت های کشاورزی و تفریح وگذران اوقات فراغت نیز باشد(خدابنده، ۱۳۸۸: ۱۸). در شهرستان دالاهو کشاورزان در باغ‌ها و زمین‌های کشاورزی به همراهی خانواده‌های خود به گردشگران علاقه‌مند خدمات و محصولات متنوع ارائه می‌دهند.

[Downloaded from georesearch.ir on 2026-10-11]

جاذبه‌های درمانی(گردشگری درمانی)

مقصود از این گردشگری، مسافرت برای درمان به مکان‌هایی است که فرد بتواند از خدمات پزشکی استفاده کند. بنابراین چنین گردش یا سفری مستلزم فعالیت‌های گوناگون می‌شود که در هر یک مسأله بهداشت و سلامت فرد مدّنظر است(مهدوی، ۲۲:۱۳۸۳). به عبارت دیگر، این نوع توریسم، افراد یا گروه‌هایی را دربرمی‌گیرد که برای استفاده از تغییرات آب و هوا(با هدف پزشکی و درمانی)، استفاده از آب‌های معدنی،گذراندن دوران نقاهت، معالجه و نظایر آن، اقدام به مسافرت می‌کنند. در شهرستان دالاهو چشمه‌های آب معدنی و شفابخش، سالیانه گردشگران زیادی را جذب این منطقه می‌کند.

جاذبه‌های جنگی(گردشگری جنگی)

مناطق جنگی نیز از جمله عمومی‌ترین جاذبه‌های توریستی هستند که نشان دهنده آثار مثبت بلندمدت جنگ روی توریسم است؛ چرا که می‌تواند تعداد زیادی توریست را برای مشاهده این مناطق جذب کند. گردشگری جنگی به عنوان یکی از پتانسیل‌های توسعه در استان کرمانشاه دارای جایگاه ویژه‌ای است که شهرستان دالاهو با توجه به وجود عملیات‌ها و یادمان‌های دفاع مقدس در آن، می‌تواند به عنوان یکی از مراکز بسیار پر رونق گردشگری جنگ در کشور مطرح شود.

شبکه ارتباطی و دسترسی‌ها

یکی از عوامل زیربنایی گردشگری، وجود شبکه‌های حمل و نقل و راه‌های ارتباطی است که متأسفانه در کشور ما آن طور که انتظار می رود، بدان توجه چندانی نشده است(ناجی، ۱۳۸۴:۲۳). از جمله جاذبه‌های مؤثر در جذب و جلب گردشگر مسیرهای ارتباطی با قابلیت تفریحی است. قابلیت‌های گردشگری در صورتی رشد و توسعه می‌یابند که با امکانات راه بتوان به آنها دسترسی پیدا کرد. پاره‌ای از قابلیت‌ها و امکانات گردشگری در شهرستان دالاهو؛ اعم از قابلیت‌های طبیعی، تاریخی با توجه به وضعیت توپوگرافی خاص منطقه در نقاطی قرار دارند که امکان دسترسی به آنها مشکل است. ارتقا و توسعه راه‌های منطقه در ارتباط با توسعه و رشد گردشگری، یکی از ضرورت‌ها و اولویت‌های موجود محسوب می‌گردد.

امکانات اقامتگاهی، پذیرایی، تفریحی

امروزه صنعت میهمانداری نیز از بخش‌های بسیار پویای صنعت گردشگری محسوب می‌شود؛ زیرا مسافر به هر کجا برود به محلی برای خواب و استراحت نیاز دارد. اقامتگاه‌ها شامل مجموعه‌ای از تشکیلات خوابگاهی می‌شوند که امکان دارد به صورت استراحتگاه های بسیار مجلل بوده؛ یا حتی تنها به یک تختخواب معمولی محدود شوند. متناسب با رشد تعداد گردشگر در سطوح مختلف بین‌المللی، ملی و محلی تعداد اتاقها بیشتر شده است. اقامتگاه‌ها به انواع مختلفی مانند هتل‌های محل پارک کاروان ها ، زمین‌هایی که در آن چادر زده‌اند و مزارع گذران اوقات فراغت تقسیم می‌شوند(فرج‌زاده اصل ،۱۳۸۴: ۵۵). برای موفق شدن در امر گردشگری، تسهیلات اقامتی باید پاسخگوی

[Downloaded from georesearch.ir on 2026-10-11]

تقاضای مسافرانی باشد که به محل می رسند. در شهرستان دالاهو، بحث امکانات اقامتگاهی بعضاً با کمبودها و ضعف‌هایی چون: پایین بودن کیفیت اماکن پذیرایی و رفاهی و مشکلات و تنگناهای تشکیلاتی و تبلیغاتی روبه‌روست که می‌توان با تشویق مؤسسات خصوصی جهت سرمایه‌گذاری برای ایجاد مکان‌های پذیرایی و تفریح و مکانی برای اقامت گردشگران برنامه‌ریزی نمود که اخیراً در دهستان‌های بان زرده و گوران، کمپ‌های تفریحی- اقامتگاهی با سرمایه‌گذاری بخش خصوصی ایجاد شده است .

یافته‌های پژوهش

الگوریتم تاپسیس یک روش تصمیم سازی بسیار تکنیکی و قوی برای اولویت بندی گزینه‌ها از طریق شبیه نمودن به جواب ایده‌آل است. این روش در سال ۱۹۸۱ به وسیله هوانگ و یون[14] ارائه شد. سابقه استفاده از مدل تاپسیس در ایران با طیف‌های کاربردی در زمینه‌های امکان‌سنجی، اولویت‌بندی و ارزیابی عملکرد، از دهه ۱۳۷۰ به شکل محدود آغاز شده است. الگوریتم تاپسیس یک تکنیک تصمیم‌گیری چندشاخصه جبرانی بسیار قوی برای اولویت‌بندی گزینه‌ها از طریق شبیه نمودن به جواب ایده‌آل است که به تکنیک وزن‌دهی، حساسیت بسیار کمی داشته، پاسخ‌های حاصل از آن، تغییر عمیقی نمی‌کند. به طور اجمال، در روش تاپسیس، ماتریس n×m که دارای m گزینه و n معیار است، ارزیابی می‌شود. در این الگوریتم، فرض می‌شود هر شاخص و معیار در ماتریس تصمیم‌گیری دارای مطلوبیت افزایشی و یا کاهشی یکنواخت است؛ به عبارت دیگر، تابع مطلوبیت تصمیم‌گیرنده این تکنیک غیرخطی است؛ لذا اساس این تکنیک بر مقایسهٔ گزینه ها(آلترناتیوها) با دو راه حل مثبت و راه حل منفی است(طاهر خانی،۱۳۸۶: ۶۴).

مرحله اول: تشکیل ماتریس داده‌ها بر اساس n آلترناتیو و m شاخص

در این مرحله ماتریس داده ها به صورت زیر تشکیل شد:

$$A_{ij} = \begin{bmatrix} a_{11} & a_{12} & . & a_{1n} \\ a_{21} & a_{22} & . & a_{2n} \\ . & . & . & . \\ . & . & . & . \\ a_{m1} & a_{m2} & . & a_{mn} \end{bmatrix}$$

سپس داده‌های مربوط به شاخص‌های مختلف گردآوری شده از پرسشنامه‌ها و کارشناسی سنجش جاذبه‌های گردشگری در منطقه، براساس طیف لیکرت در سطح دهستان امتیازدهی شد. بر اساس جدول(۲) در این تحقیق از دوازده معیار و شاخص اصلی برای ارزیابی سنجش و توان گردشگری شهرستان دالاهو استفاده شد. در این مدل برای محاسبات ریاضی تمامی مقادیر نسبت داده شده به معیارها، می‌بایست از نوع کمّی می‌بود. جدول(۱) تبدیل معیارهای کیفی به کمّی را نمایش می‌دهد.

14 -Yoon

[Downloaded from georesearch.ir on 2026-10-11]

جدول۱) تبدیل معیارهای کیفی به پارامترهای کمّی

معیارهای کیفی	خیلی‌کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی‌زیاد
معادل کمی	۱	۲	۳	۴	۵

جدول۲) تشکیل ماتریس شاخص‌های گردشگری و امتیازبندی دهستان‌ها بر اساس طیف لیکرت

شاخص / دهستان	جاذبه‌های طبیعی	جاذبه‌های تاریخی	جاذبه‌های روستایی	جاذبه‌های فرهنگی	جاذبه‌های عشایری	ژئوتوریسم	دسترسی و ارتباطات	امکانات رفاهی و تفریحی	جاذبه‌های مذهبی	جاذبه‌های کشاورزی	اکوتوریسم درمانی	جاذبه های جنگی
بان زرده	۵	۵	۵	۴	۴	۵	۴	۴	۵	۴	۳	۴
بیونیج	۲	۲	۳	۳	۴	۲	۳	۲	۱	۳	۲	۳
قلخانی	۵	۲	۴	۳	۵	۵	۱	۲	۳	۴	۵	۳
گوران	۴	۳	۵	۴	۳	۴	۲	۳	۵	۵	۴	۲
مرکزی	۴	۵	۴	۵	۲	۵	۵	۵	۳	۴	۵	۵

چنانکه ملاحظه می‌شود، معیارها و شاخص‌ها از ارجحیت و اهمیت یکسانی برخوردار نیستند. در این الگوریتم, این نقیصه به کمک جدول اوزان شاخص‌ها برطرف شده است. این شاخص‌ها به منزله معیار اندازه‌گیری توانمندی‌های دهستان‌های شهرستان دالاهو در جذب گردشگر تلقی می‌شود. همچنین، وزن هر شاخص با توجه به اهمیت هرکدام از پدیده‌ها در جذب گردشگر، کارشناسی و محاسبه و در ستون مربوطه از طریق ماتریس جدول(۲) نوشته شده است.

مرحله دوم: بی مقیاس کردن داده‌ها و تشکیل ماتریس استاندارد

به علت متفاوت بودن واحد اندازه‌گیری مقادیر کمّی معیارها و شاخص‌ها، لزوم نادیده گرفتن دیمانسیون آنها و تبدیل مقادیر کمّی به ارقامی بدون بُعد ضروری می نمود. به همین جهت، تمامی مقادیر تعلق گرفته به درآیه‌های ماتریس تصمیم‌گیری، براساس فرمول زیر به مقادیر بدون بعُد تبدیل شد:

$$R_{ij} = \frac{a_{ij}}{\sqrt{\sum_{i=1}^{m} {a_{ij}}^2}}$$

در ادامه، ماتریس استاندار شده حاصل از این فرایند با حرف R نشان‌داده و ماتریس(r) را تشکیل شده است:

$$R_{ij} = \begin{bmatrix} r_{11} & r_{12} & . & r_{1n} \\ r_{21} & r_{22} & . & a_{2n} \\ . & . & . & . \\ . & . & . & . \\ r_{m1} & r_{m2} & . & r_{mn} \end{bmatrix}$$

[Downloaded from georesearch.ir on 2026-10-11]

جدول۳) ماتریس استاندار شده شاخص‌های گردشگری

شاخص / دهستان	جاذبه های طبیعی	جاذبه های تاریخی	جاذبه های روستایی	جاذبه های فرهنگی	جاذبه های عشایری	ژئوتوریسم	دسترسی و ارتباطات	امکانات رفاهی و تفریحی	جاذبه های مذهبی	جاذبه های کشاورزی	اکوتوریسم درمانی	جاذبه های جنگی
بان زرده	۶ ۲/۹	۰ ۳/۵	۶ ۲/۲	۸ ۱/۴	۹ ۱/۱	۵ ۲/۶	۱ ۲/۵	۱ ۲/۰	۰ ۳/۰	۷ ۱/۶	۰ ۱/۱	۰ ۲/۱
بیونیج	۴ ۰/۳	۴ ۰/۸	۹ ۰/۴	۰ ۱/۳	۹ ۱/۱	۴ ۰/۱	۲ ۱/۱	۵ ۰/۲	۱ ۰/۲	۹ ۰/۹	۴ ۰/۵	۱ ۱/۳
قلخانی	۶ ۲/۹	۴ ۰/۸	۶ ۱/۷	۰ ۱/۳	۹ ۲/۸	۵ ۲/۶	۱ ۰/۳	۵ ۰/۲	۰ ۱/۸	۷ ۱/۶	۸ ۲/۱	۱ ۱/۳
گوران	۷ ۱/۲	۰ ۱/۹	۶ ۲/۲	۸ ۱/۴	۰ ۱/۷	۶ ۱/۴	۵ ۰/۳	۱ ۱/۸	۰ ۳/۰	۷ ۲/۶	۸ ۱/۰	۵ ۰/۰
مرکزی	۷ ۱/۲	۰ ۳/۵	۶ ۱/۷	۸ ۲/۸	۴ ۰/۷	۵ ۲/۶	۳ ۳/۷	۲ ۳/۸	۰ ۱/۸	۷ ۱/۶	۸ ۲/۱	۱ ۳/۴

مرحله سوم: تهیه ماتریس نرمالیزه و وزن‌دهی شده(ماتریس V)

در این مرحله به تشکیل ماتریس(v) اقدام می کنیم. در واقع، ماتریس(v) حاصل ضرب مقادیر استاندارد هر شاخص در اوزان مربوط به خود است. به‌عبارت دیگر، برای هم ارزش کردن مقادیر درآیه‌های ماتریس R، مجموعه اوزان پارامترهای Wj به‌صورت نظیر به نظیر در ستون‌های این ماتریس ضرب شد. این عمل با استفاده از ماتریس بی‌مقیاس وزین(V) با بردار W به عنوان ورودی‌های این الگوریتم محقق گردید.

$$V_{ij} = R_{ij} \times W_{n\times n} = \begin{bmatrix} v_{11} & . & v_{1j} & . & v_{1n} \\ . & . & . & . & . \\ . & . & . & . & . \\ v_{m1} & . & v_{mi} & . & v_{mn} \end{bmatrix}$$

ماتریس به‌دست آمده از این فرایند، ماتریس نرمالیزه و وزن‌دهی شده است که آن را با حرف V نشان می‌دهند. این ماتریس از رابطه تعیین w_j بر اساس $\sum_{j=1}^{n} w_j = 1$ (مجموع اوزان برابر با یک) و تعدیل w_j محاسبه شده از طریق آنتروپی شانون با قضاوت کارشناسی DM از اهمیت شاخص‌هاست:

$$w'_j = \text{وزن تعدیل شده} = \frac{\lambda_j . w_j}{\sum_{j=1}^{n} \lambda_j . w_j}$$

[Downloaded from georesearch.ir on 2026-10-11]

جدول۴) ماتریس نرمالیزه و وزن‌دهی شاخص‌ها از طریق آنتروپی شانون

شاخص / دهستان	جاذبه های طبیعی	جاذبه های تاریخی	جاذبه های روستایی	جاذبه های فرهنگی	جاذبه های عشایری	ژئو توریسم	دسترسی و ارتباطات	امکانات رفاهی	جاذبه های مذهبی	جاذبه های کشاورزی	اکوتوریسم درمانی	جاذبه های جنگی
بان	۳	۳	۱	۱	۰	۱	۲	۱	۳	۱	۰	۱
بیونیج	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰
قلخانی	۳ ۰/۲	۰ ۰/۴	۱ ۰/۱	۰ ۰/۸	۱ ۰/۴	۱ ۰/۷	۰ ۰/۱	۰ ۰/۴	۱ ۰/۱	۱ ۰/۲	۱ ۰/۴	۰ ۰/۶
گوران	۲ ۰/۰	۱ ۰/۰	۱ ۰/۸	۱ ۰/۴	۰ ۰/۵	۱ ۰/۱	۰ ۰/۷	۱ ۰/۰	۳ ۰/۳	۱ ۰/۹	۰ ۰/۹	۰ ۰/۳
مرکزی	۲ ۰/۰	۳ ۰/۰	۱ ۰/۱	۲ ۰/۳	۰ ۰/۲	۱ ۰/۷	۴ ۰/۳	۲ ۰/۹	۱ ۰/۱	۱ ۰/۲	۱ ۰/۴	۱ ۰/۸
وزن	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۰

جدول۵) مشخص نمودن راه‌حل ایده‌آل مثبت(بالاترین عملکرد شاخص‌ها)

شاخص / دهستان	جاذبه های طبیعی	جاذبه های تاریخی	جاذبه های روستایی	جاذبه های فرهنگی	جاذبه های عشایری	ژئو توریسم	دسترسی و ارتباطات	امکانات رفاهی و تفریحی	جاذبه های مذهبی	جاذبه های کشاورزی	اکوتوریسم درمانی	جاذبه های جنگی
بان زرده	۰ ۰/۷۳	۰ ۰/۶۵	۰۱ ۰/۳	۰ ۰/۰۴	۰ ۰/۰۵	۰ ۰/۲۲	۰ ۰/۶۹	۰ ۰/۲۰	۱ ۰/۰۱	۰ ۰/۰۲	۰	۰ ۰/۰۸
بیونیج	۰	۰	۰	۰	۰ ۰/۰۵	۰	۰ ۰/۱۹	۰	۰	۰	۰	۰ ۰/۰۱
قلخانی	۰ ۰/۷۳	۰	۰۰ ۰/۲	۰	۰ ۰/۱۵	۰ ۰/۲۲	۰	۰	۰ ۰/۱۱	۰ ۰/۰۲	۰ ۰/۱۳	۰ ۰/۰۱
گوران	۰ ۰/۲۴	۰ ۰/۰۳	۰۱ ۰/۳	۰ ۰/۰۴	۰	۰ ۰/۰۷	۰ ۰/۰۲	۰ ۰/۰۳	۱ ۰/۰۱	۰ ۰/۱۵	۰ ۰/۰۴	۰
مرکزی	۰ ۰/۲۴	۰ ۰/۶۵	۰۰ ۰/۲	۰ ۰/۲۱	۰	۰ ۰/۲۲	۱ ۰/۷۶	۰ ۰/۶۱	۰ ۰/۱۱	۰ ۰/۰۲	۰ ۰/۱۳	۰ ۰/۲۵
Min	۰ ۰/۵	۰ ۰/۴	۰۶ ۰/	۰ ۰/۸	۰ ۰/۲	۰ ۰/۲	۰ ۰/۴	۰ ۰/۴	۰ ۰/۱	۰ ۰/۶	۰ ۰/۲	۰ ۰/۳

[Downloaded from georesearch.ir on 2026-10-11]

مرحله چهارم: مشخص نمودن راه‌حل ایده‌آل مثبت و ایده‌آل منفی

این مرحله مشتمل بر مشخص نمودن راه‌حل ایده‌آل مثبت و ایده‌آل منفی(بالاترین و پایین‌ترین عملکرد هر شاخص) است. در این مرحله برای مشخص کردن برترین عامل‌ها و همچنین، کم اولویت‌ترین شاخص‌های گردشگری در دهستان‌ها به ترتیب از دو پارامتر A -و A+ استفاده شده است. نحوه به‌دست آوردن این پارامتر به شرح زیر است:

$$A^+ = \left\{\left(\max V_{ij} \middle| j \in J\right), \left(\min V_{ij} \middle| j \in J'\right) \middle| i = 1,2,...m\right\} = \left\{v_1^+, v_2^+, ...v_j^+, ...v_n^+\right\}$$

$$A^- = \left\{\left(\min V_{ij} \middle| j \in J\right), \left(\max V_{ij} \middle| j \in J'\right) \middle| i = 1,2,...m\right\} = \left\{v_1^-, v_2^-, ...v_j^-, ...v_n^-\right\}$$

جدول۶) مشخص نمودن راه‌حل ایده‌آل منفی(پایین‌ترین عملکرد شاخص‌ها)

شاخص / دهستان	جاذبه های طبیعی	جاذبه های تاریخی	جاذبه‌های روستایی	جاذبه های فرهنگی	جاذبه های عشایری	ژئو توریسم	دسترسی و ارتباطات	امکانات رفاهی	جاذبه های مذهبی	جاذبه های کشاورزی	اکوتوریسم درمانی	جاذبه های جنگی
بان زرده	۰	۰	۰	۰۰ ۰/۶	۰ ۰/۰۲	۰	۰ ۰/۲۴	۰ ۰/۱۱	۰	۰ ۰/۰۴	۰ ۰/۰۸	۰ ۰/۰۴
بیونیج	۰ ۰/۷۳	۰ ۰/۶۵	۰ ۰/۱۳	۰۲ ۰/۱	۰ ۰/۰۲	۰ ۰/۲۲	۰ ۰/۷۸	۰ ۰/۶۱	۱ ۰/۰۱	۰ ۰/۱۵	۰ ۰/۱۳	۰ ۰/۱۴
قلخانی	۰	۰ ۰/۶۵	۰ ۰/۰۴	۰۲ ۰/۱	۰	۰	۱ ۰/۷۶	۰ ۰/۶۱	۰ ۰/۴۴	۰ ۰/۰۴	۰	۰ ۰/۱۴
گوران	۰ ۰/۱۳	۰ ۰/۳۸	۰	۰۰ ۰/۶	۰ ۰/۰۹	۰ ۰/۰۴	۱ ۰/۳۵	۰ ۰/۳۵	۰	۰	۰ ۰/۰۲	۰ ۰/۲۵
مرکزی	۰ ۰/۱۳	۰	۰ ۰/۰۴	۰	۰ ۰/۱۵	۰	۰	۰	۰ ۰/۴۴	۰ ۰/۰۴	۰	۰
Max	۳ ۰/۲	۳ ۰/۰	۱ ۰/۸	/۲۳ ۰	۱ ۰/۴	۱ ۰/۷	۴ ۰/۳	۲ ۰/۹	۳ ۰/۳	۱ ۰/۲	۱ ۰/۴	۱ ۰/۸

مرحله پنجم: محاسبه اندازه جدایی(فاصله گزینه iام با ایده‌آل‌ها با استفاده از روش اقلیدسی)

در این مرحله، فاصله هر گزینه با توجه به نوع آن با جواب برتر(ایده‌آل‌ترین S_i^+ و یا بدترین S_i^-) با استفاده از روش فاصله اقلیدس(n بعدی) به شکل رابطه زیر محاسبه شد:

$$\text{فاصلهٔ گزینهٔ iام از ایده‌آل مثبت} = S_i^+ = \sqrt{\sum_{j=1}^{n} \left(V_{ij} - V_j^+\right)^2} \; ; i = 1,2 ..., \; m$$

$$\text{فاصلهٔ گزینهٔ iام از ایده آل منفی} = S_i^- = \sqrt{\sum_{j=1}^{n} \left(V_{ij} - V_j^-\right)^2} \; ; i = 1,2 ..., \; m$$

[Downloaded from georesearch.ir on 2026-10-11]

جدول۷) محاسبه فاصله اقلیدسی تا بهترین و بدترین اندازه جدایی شاخص‌ها(فاصله گزینه iام با ایده‌آل‌ها)

دهستان	امتیازات ایدآل مثبت d_{i+}	امتیازات ایدآل منفی d_{i-}
بان زرده	۰/۲۵	۰/۶۲
بیونیج	۰/۶۹	۰/۱۶
قلخانی	۰/۶۲	۰/۳۸
گوران	۰/۵۲	۰/۴۲
مرکزی	۰/۲۸	۰/۶۵

مرحله ششم: محاسبه نزدیکی نسبی به راه‌حل ایده‌آل

در این مرحله با استفاده از پارامتر cl_iمیزان نزدیکی نسبی گزینه ها با جواب ایده‌آل محاسبه می‌شود:

$$CL_i^+ = \frac{S_i^-}{S_i^+ + S_i^-}; 0 \le SL_i^+ \le 1; i = 1,2...m$$

ملاحظه می‌کنیم چنانچه $S_i=A^+$ گردد، آنگاه di+ =0 بوده و cli+=1 و در صورتی که $S_i=A^-$ شود، آنگاه $S_i- = 0$ بوده و $CL_i+=0$ خواهد شد. بنابراین، هر اندازه گزینه Ai به راه‌حل ایده‌آل نزدیکتر باشد، ارزش cli+ به واحد نزدیکتر خواهد بود.

جدول۸) محاسبه نزدیکی نسبی به راه‌حل ایده‌آل(cl_{i+}) دهستان‌ها

دهستان / شاخص	بان زرده	بیونیج	قلخانی	گوران	مرکزی
cl_{i+}	/۷۱۱	۰/۱۸۸	/۳۷۶	/۴۴۹	۶۹۴

مرحله هفتم: رتبه‌بندی گزینه‌ها بر اساس ترتیب نزولی(cli+)

برای مرتب کردن و اولویت‌بندی گزینه‌ها(دهستان‌ها)، مقادیر به‌دست آمده cl_i را به ترتیب بزرگی اعداد مرتب می‌کنیم، اهمیت و اولویت گزینه‌ها به بزرگی اعداد آنها بستگی داشته؛ به نحوی که هر چه بزرگتر باشد، دارای اولویت و اهمیت بیشتری برای انتخاب است. این میزان بین صفر و یک در نوسان است. در این راستا cli=1 نشان‌دهنده بالاترین رتبه و cli=0 نیز نشان‌دهنده کمترین رتبه است.

جدول۹) رتبه بندی و اولویت‌بندی دهستان‌ها بر اساس ترتیب نزولی(cli+)

دهستان‌های شهرستان دالاهو	رتبه‌بندی نهایی	اولویت
بان زرده	۰/۷۱	۱
مرکزی	۰/۶۹	۲
گوران	۰/۴۴	۳
قلخانی	۰/۳۷	۴
بیونیج	۰/۱۸	۵

[Downloaded from georesearch.ir on 2026-10-11]

نتیجه‌گیری

امروزه گردشگری یکی از امیدبخش‌ترین فعالیت‌هایی است که از آن به عنوان گذرگاه توسعه یاد می‌کنند. این نگاه از گردشگری در دنیا باعث شده کشورهای مختلف با اتکا به همه ظرفیت‌های بالقوه و بالفعل، از این صنعت پُررونق غافل نمانده، درراستای شکل‌دهی و ساختارمند ساختن آن همت بیشتری از خود نشان دهند؛ به گونه‌ای که سازمان جهانی گردشگری پیش‌بینی می‌کند که در سال ۲۰۲۰ تعداد گردشگران به یک میلیارد نفر خواهد رسید. کشور ایران با داشتن پتاسیل‌های گردشگری، جزو ده کشور اول جهان از لحاظ جاذبه‌های گردشگری و جزو پنج کشور اول جهان از نظر تنوع گردشگری است. نمونه‌ای از این مناطق که جاذبه‌ها و توانمندی‌های بسیار بالایی در جذب گردشگر دارد، شهرستان دالاهو در قلب کوه‌های زاگرس است، که با برنامه‌ریزی و مدیریت درست و شناسایی و سرمایه‌گذاری مناسب می‌تواند جایگاه مورد قبولی از لحاظ جذب گردشگر کسب نماید. در این پژوهش، با بهره‌گیری از روش تشابه به گزینه ایده‌آل فازی(مدل تاپسیس) با استفاده از دوازده شاخص جاذبه و توان گردشگری به رتبه‌بندی دهستان‌های شهرستان دالاهو مبادرت گردیده است. از مباحث مطرح شده و تجزیه و تحلیل داده ها می توان استنباط کرد که دهستان بان زرده از بسیاری جهات، با ۰/۷۱ $cl_i =$ دارای بالاترین توان‌ها و استعدادها برای جذب گردشگر، و دهستان بیونیج با ۱۸/ $cl_i =$ کمترین پتانسیل را در جذب گردشگر در شهرستان به خود اختصاص داده است. پس از بان زرده به ترتیب دهستان‌های مرکزی با ۰/۶۹، گوران با ۰/۴۴ و قلخانی با ۰/۳۷ در رده‌های بعدی قرار گرفته‌اند. پژوهش نشان داد وجود جاذبه‌ها شرط لازم برای مسافرت گردشگران به یک مقصد گردشگری است. توجه بیشتر به جاذبه‌ها و توانمندی‌های گردشگری می‌تواند در توسعهٔ صنعت گردشگری شهرستان دالاهو مؤثر باشد؛ اما امکان دسترسی آسان به این جاذبه‌ها از عوامل بسیار مهم جذب گردشگران به یک مقصد گردشگری است . وجود جاذبه‌های غنی گردشگری بدون وجود ساختارهای زیربنایی مناسب نمی‌تواند موجب جذب گردشگران و ایجاد رضایت در آنها شود. به عبارت دیگر، داشتن ساختارهای زیربنایی مناسب که در واقع جزئی از محصول گردشگری است، می‌تواند گردشگران بیشتری را برای بازدید از اماکن و جاذبه‌های گردشگری جذب کند. لذا با توسعه آنها در مقاصد گردشگری می‌توان در جذب بیشتر گردشگران موفق بود. مطالعه و بررسی جاذبه‌ها برای ارزش‌گذاری و توان منابع محیطی نشان می‌دهد در ناحیهٔ کوهستانی دالاهو به دلیل برخورداری از موقعیت ممتاز گردشگری، وجود جاذبه‌های طبیعی؛ اعم از آب و هوای معتدل کوهستانی، مناظر و چشم‌اندازهای زیبا و دیدنی، عوامل مذهبی و تاریخی و کوهنوردی، گردشگری می‌تواند گزینهٔ مناسبی برای رسیدن به توسعهٔ منطقه باشد. از مجموع آنچه بیان شد، می‌توان به این نتیجه رسید که برنامه‌ریزی اصولی و به ویژه تهیه و اجرای طرح جامع گردشگری استان نه تنها می‌تواند امکان جذب گردشگر بیشتر را فراهم آورد؛ بلکه با اختصاص اعتبارات گردشگری، تبلیغات، احیا، مرمت آثار تاریخی و باستانی و معرفی جاذبه‌های دهستان‌ها، می‌توان از توان‌های گردشگری این شهرستان استفاده بهینه کرد.

منابع

۱- پاپلی یزدی، محمد حسین و مهدی سقایی .(۱۳۸۵). *گردشگری(ماهیت و مفاهیم)*، تهران: انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.

[Downloaded from georesearch.ir on 2026-10-11]

۲- جمشیدی، نوید .(۱۳۸۱). *بررسی و امکان سنجی اقامتگاه مناسب گردشگری شهر اصفهان*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم اقتصادی، استاد راهنما: نعمت الله اکبری، استاد مشاور: حسن کلباسی، دانشگاه اصفهان.

۳- دفتر ترویج و توسعه مشارکت‌های مردمی وزارت تعاون .(۱۳۸۳). بررسی وضعیت گردشگری و تعاونی های توریستی در ایران، *مجله تعاون*، ش ۱۶۲، ص ۵۶.

۴- رضوانی، علی اصغر .(۱۳۸۵). *جغرافیا و صنعت توریسم*، تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.

۵- زاهدی، شمس السادات .(۱۳۸۵). *مبانی توریسم و اکوتوریسم پایدار(با تکیه برمحیط زیست)*، تهران: انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی.

۶- زنگی‌آبادی، علی و همکاران .(۱۳۸۵). تحلیل بازار گردشگری داخلی شهر اصفهان، *مجله جغرافیا و توسعه*، انتشارات دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان.

۷- طاهرخانی، مهدی .(۱۳۸۶). کاربرد تکنیک TOPSIS در اولویت‌بندی مکانی استقرار صنایع تبدیلی کشاورزی در مناطق روستایی، *فصلنامه پژوهشهای اقتصادی*، سال ششم، شماره سوم، ص۴۴.

۸- غفاری، هادی .(۱۳۸۱). صنعت توریسم در ایران، چالشها و راهکارها، *مجله اطلاعات سیاسی- اقتصادی*، شماره ۱۸۶-۱۸۵.

۹- فرج زاده اصل، منوچهر .(۱۳۸۴). *سیستم اطلاعات جغرافیایی و کاربرد آن در برنامه ریزی گردشگری*، تهران: سمت.

۱۱- قره نژاد، حسن .(۱۳۷۴). *مقدمه‌ای بر اقتصاد و سیاستگذاری توریسم*، اصفهان: انتشارات مانی.

۱۲- کاظمی، مهدی .(۱۳۸۶). *مدیریت گردشگری*، تهران: سمت، چاپ دوم.

۱۳- مرکز آمار ایران .(۱۳۸۵). *سرشماری عمومی نفوس و مسکن* ، استان کرمانشاه، شهرستان دالاهو.

۱۴- موحد، علی .(۱۳۸۶). *گردشگری شهری*، اهواز: انتشارات دانشگاه شهید چمران.

۱۵- مهدوی، مسعود و همکاران .(۱۳۸۷). اثرات گردشگری بر توسعه روستایی با نظر سنجی از روستاییان درهٔ کن و سولقان، *فصلنامه روستا و توسعه*، سال۱۱ ش۲ .

۱۶- مهدوی، داوود .(۱۳۸۳). *راهکارهای توسعه گردشگری روستایی با استفاده از مدل swot* دهستان لواسان کوچک، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده علوم انسانی، ص۸۷.

۱۷- مؤمنی، مصطفی و دیگران .(۱۳۷۸). ساختار و کارکرد گردشگری مذهبی – فرهنگی و ضرورت مدیریت یکپارچه و کلان شهر مشهد، *مجله جغرافیا و توسعه*، سال شیشم، شماره پیاپی ۱۱، زاهدان.

۱۸- ناجی، رضا .(۱۳۷۴). *راهیابی به توسعهٔ صنعت ایرانگردی و جهانگردی*، تهران: مرکز تحقیقات و مطالعات سیاحتی، ص۹۶.

۱۹- نصیری زاده، حمیدرضا و جلیل توتونچی .(۱۳۸۲). *جهانگردی و اشتغال*، سمینار بررسی سیاست ها و برنامه‌های توسعهٔ جهانگردی در ایران، تهران: سازمان ایرانگردی و جهانگردی،

20- Backus,G. J, Stillwell, W. G, Latter, S. M, Wallerstein, M, C(1982). Decision making with applications for environmental management. Environ. Manage. 493-504.

21- Botti, Laurent, Nicolas Peypoch, Bernardin Solonandrasana(2008), Time& Tourism Attraction, Tourism Management 29, pp 594- 596

[Downloaded from georesearch.ir on 2026-10-11]

22- Briedenhann, Jenny and Eugenia Wickens,2004,Tourism Routes as a tool for the Economic Development of Rural Areas-vibrant Hope or Impossible Dream? Tourism Management, vol.25.
23- Campbell .L.m(1999). Ecotourism in Rural Developing Communities. Canada: University of Western on tarino.
24- economics, www.elsevier.com/locate/ecolecon
25- England Research(2005), "Rural and farm tourism". Available on: www.anobanini.ir.
26- Holjeva,Ivanka,2003. A Vision of Tourism and the Hotel Industry in the 21 Century, Hospitality managemwnt.vol.22
27- Lanza, Alessandro, Anil Markandya, Francesco Pigliaru(2005), The Economics of Tourism & Sustainable Development, Edward Elgar Publishing, Massachusetts U.S.A.
28- Oppermann, Martin(1996), "Rural tourism in Southern Germany". Annalsof Tourism Research, Vol. 13, No. 1.
29- Prato, Tony(2001). Modeling carrying capacity for national parks, ecological
30- Soteriades, Morios)2002),"Tourism and environment in rural areas."Available on: www.fund.acbe/prelude
31- www.parsgeotourism.com.

[Downloaded from georesearch.ir on 2026-10-11]